

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра дошкільної і початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННПП

Світлана КОНДРАТЮК

«30» січня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 012 Дошкільна освіта

освітня програма Дошкільна освіта

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННПП
«26» січня 2024 р.

Голова _____
Юлія БОНДАРЕНКО

док. пед. наук, професор

Суми – 2024

Розробники:

Наталія Павлущенко, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри дошкільної і початкової освіти

Протокол № 6 від 28 грудня 2023 р.

Завідувач кафедри

Наталія ПАВЛУЩЕНКО

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
2-й		2-й	
Лекції			
18 год.		2 год.	
Практичні			
22 год.		2 год.	
Самостійна робота			
48 год.		84 год.	
Консультації:			
2 год.		2 год.	
Загальна кількість годин – 90		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Полягає у оволодінні здобувачами вищої освіти психологічними знаннями з питань загальних механізмів та закономірностей розвитку, навчання і виховання дитини на різних етапах її життя. Пізнанні механізмів впливу навчання та виховання на інтелектуальний та особистісний розвиток дитини. Вивченні закономірностей активного й цілеспрямованого формування особистості та психологію навчання, передавання й засвоювання знань, умінь і навичок.

Освітній компонент «Вікова та педагогічна психологія» є обов'язковим для студентів освітнього рівня Бакалавр. Це складова частина загальногуманітарних дисциплін, що передбачає розвиток знань з вікової динаміки психіки людини, психологічні механізми навчання і виховання. Навчальний курс покликаний допомагати становленню сучасного педагога, котрий розвивається і формується в умовах сучасного освітнього простору.

2. Передумови для вивчення дисципліни:

Загальна педагогіка, загальна психологія. вступ до спеціальності.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН-1	Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку.
ПРН-2	Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.
ПРН-3	Розуміти природу і знати вікові особливості дітей з різними рівнями розвитку, особливості розвитку обдарованих дітей, індивідуальні відмінності дітей з особливими освітніми потребами.
ПРН-4	Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.
ПРН-7	Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПРН-8	Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.
ПРН-10	Бути знайомим з програмою раннього втручання, розуміти можливості опори на нього в подальшій роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.
ПРН-11	Бути знайомим з ознаками булінгу. Вміти використовувати прийоми попередження та протидії йому.
ПРН-13	Здійснювати управління якістю освітнього процесу, керуючись психолого-педагогічними принципами його організації в системі дошкільної освіти та взаємодії з сім'єю.
ПРН-14	Мати навички збереження та зміцнення психофізичного і соціального здоров'я дітей.
ПРН-19	Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.
ПРН-20	Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.
ПРН-21	Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	Студент вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює свої думки, робить аргументовані висновки; рецензує відповіді інших студентів; творчо виконує самостійну роботу; активно знаходить додаткову інформацію і використовує її для поставлених завдань; вільно користується новітніми інформаційними технологіями.
82-89	Студент вільно використовує знання для розв'язання поставлених перед ним завдань; застосовує знання на практиці; творчо виконує практичні завдання і самостійну роботу; має стійкі навички виконання завдань; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдань й оцінити результати власної практичної діяльності; вільно володіє новими інформаційними технологіями.
74-81	Студент вільно володіє навчальним матеріалом, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає певні огріхи у формулюванні висновків; активно виконує самостійну роботу; володіє новими інформаційними технологіями.
64-73	Студент за зразком самостійно виконує практичні завдання; має

	нестійкі елементарні навички виконання завдань.
60-63	Студент володіє навчальним матеріалом фрагментарно, поверхово; на рівні запам'ятовування відтворює певну частину навчального матеріалу; має нестійкі навички виконання завдань; знає основні поняття навчального матеріалу.
35-59	Студент фрагментарно володіє навчальним матеріалом.
1-34	Студент не володіє навчальним матеріалом, виконує лише елементи завдань.

Розподіл балів для заліку

Поточний контроль						Разом	Сума
РОЗДІЛ 1			РОЗДІЛ 2				
Пр.1-2	Пр.3-4	Пр.5-6	Пр.7-8	Пр. 9-10	Пр.11		
Поточний контроль						88	100
16	16	16	16	16	8		
Контроль самостійної роботи						12	
2	2	2	2	2	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: усні та письмові відповіді, зв'язні розповіді студентів з теоретичних питань, практичних завдань, продемонстровані на практичних заняттях і самостійно виконаної роботи; поточне тестування; реферати; доповіді; презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

5.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Особливості психічного розвитку дитини від народження до юнацького віку

Тема 1.1. Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука. Психологічна характеристика поняття «віковий розвиток людини». Поняття про провідну діяльність. Соціальний розвиток особистості. Вікова періодизація. Предмет вивчення та специфічні особливості вікової психології. Історія становлення вікової психології. Проблеми вікової психології як науки. Поняття розвитку у віковій психології. Онтогенез і філогенез у віковій психології.

Тема 1.2. Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство. Загальна характеристика періоду новонародженості. Комплекс поживлення. Розвиток спілкування і мови. Розвиток сприйняття та інтелекту. Психологічні новоутворення. Криза одного року. Соціальна ситуація розвитку дитини в ранньому віці. Розвиток предметної діяльності. Пізнавальний розвиток дитини. Криза 3-х років. Дослідження психологів у галузі вивчення мови дитини раннього віку.

Тема 1.3. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Психологічна готовність до школи. Загальна характеристика вікового періоду. Провідний вид діяльності. Формування головних інтелектуальних здібностей. Психологічні новоутворення. Психологічна готовність до школи. Соціальна ситуація розвитку старшого дошкільника. Розвиток основних умінь, навичок і здібностей дітей перед вступом до школи. Криза 7 років. Психологічні новоутворення в старшому дошкільному віці. Адаптація дітей старшого дошкільного віку до умов школи.

Тема 1.4. Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці. Структура навчальної діяльності. Особливості мотивації в молодших школярів. Особливості розвитку психічних процесів у молодшому шкільному віці. Специфічні характеристики життя молодших школярів. Емоційно-вольова сфера і особистісний розвиток молодшого школяра. Деякі психофізіологічні особливості в молодшому шкільному віці, пов'язані з навчальною діяльністю. Гра і праця в житті молодшого школяра. Особливості розвитку Я-концепції і мотиваційної сфери в молодшому шкільному віці.

Тема 1.5. Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці. Соціальна ситуація розвитку підлітка.

Наукові позиції щодо визначення специфіки віку. Криза 13 років. Психологічні новоутворення. Пізнавальний розвиток у підлітковому віці. Провідна діяльність в житті підлітка. Соціальна позиція підлітка у взаєминах з дорослими та однолітками. Психологічні реакції взаємодії підлітка з навколишнім середовищем.

Тема 1.6: Психологічна характеристика ранньої юності. Юність як психологічний вік. Соціальний простір юнацтва. Провідна діяльність в юнацькому віці.

Розділ 2. Психологічні проблеми виховання й навчання особистості

Тема 2.1. Педагогічна психологія як наука. Предмет вивчення, проблеми і напрямки досліджень у педагогічній психології. Основні завдання і структура педагогічної психології. Методи дослідження у педагогічній психології.

Тема 2.2. Освіта як глобальний об'єкт вивчення педагогічної психології. Структура системи сучасної освіти. Взаємозв'язок навчання і научання в освітньому просторі. Особистісно-діяльнісний підхід в організації процесу навчання.

Тема 2.3. Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію. Навчальна мотивація, види мотиваційної орієнтації. Засвоєння як психологічна категорія. Характеристика навичок в процесі засвоєння. Самостійна робота як різновид навчальної діяльності.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	У тому числі				Усього	У тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.
РОЗДІЛ 1. Особливості психічного розвитку дитини від народження до юнацького віку										
Тема 1.1 Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука.	11	2	4		5	11	2			9
Тема 1.2. Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство.	9	2	2		5	9				9
Тема 1.3. Особливості психічного розвитку дитини дошкільного віку. Психологічна готовність до школи.	9	2	2		5	9				9
Тема 1.4. Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці.	11	2	4		5	9				9
Тема 1.5. Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці.	9	2	2		5	9				9
Тема 1.6: Психологічна характеристика ранньої юності.	9	2	2		5	9				9
РОЗДІЛ 2. Психологічні проблеми виховання й навчання особистості										
Тема 2.1. Педагогічна психологія як наука.	10	2	2		6	12		2		10
Тема 2.2. Освіта як глобальний об'єкт вивчення педагогічної психології.	12	2	2	2	6	12			2	10
Тема 2.3. Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію.	10	2	2		6	10				10
Усього годин	90	18	22	2	48	90	2	2	2	84

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Дитинство в життєвому циклі людини. Вікова психологія як наука	4	
2	Новонародженість як кризовий період. Раннє дитинство. Психологічна характеристика дошкільного віку.	4	
3	Навчальна діяльність в молодшому шкільному віці.	4	
4	Психологічні особливості розвитку підлітка. Провідна діяльність в підлітковому віці Психологічна характеристика ранньої юності	4	
5	Педагогічна психологія як наука. Освіта як глобальний об'єкт вивчення педагогічної психології	4	2
6	Поняття про навчальну мотивацію як психологічну категорію.	2	
7	Разом	22	2

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Білоус О. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2015. 108 с.
2. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Центр учб. літ., 2007.
3. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. К, 2011.
4. Вікова та педагогічна психологія / За ред. Скрипченка О.В. К.: Просвіта, 2001.
5. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. / За ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднічук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
6. Власова О.І. Педагогічна психологія. К.: Либідь, 2005.
7. Заброцький М. М. Педагогічна психологія. Курс лекцій. К., 2000. 100 с.
8. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. Тернопіль, 2009. 112 с.
9. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. Житомир, 2005. 312 с.
10. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.
11. Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія. К., 2009. 212 с.
12. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія. Навч. посібник. К., 2012. 219 с.
13. Максименко С. Д. Психологія та педагогіка : підручник. К. : Слово, 2012. 584 с.
14. Максименко С. Д., Папуча М.В. Психологія особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закладів; за ред. С.Д.Максименка. К. : КММ, 2007. 296 с.
15. Основи педагогічної психології : навч.-метод. посіб. / [уклад. Л.Є. Коваль]; Нац. Акад. пед. наук України, ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Білоцерк. ін-т неперерв. проф. освіти, Каф. педагогіки, психології та упр. навч. закладами. Біла Церква : БІНПО, 2015. 136 с.
16. Подоляк Л. Основи вікової психології. К.: Главник, 2006.
17. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія : навч. посіб. 3-є вид., переробл., допов. К. : Академія, 2017. 368 с.
18. Сергієнко О. П. Столярчук О. А., Сергієнко О. П., Коханова О. П., Пасеката О. В. . Педагогічна психологія : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2012. 168 с.

19. Сисоєва С. О., Поясок Т.Б. Психологія та педагогіка : підруч. для традиційної та дистанційної форм навчання. К.: Міленіум, 2005. 520с.

20. Ягупов В. В. Педагогіка : навчальний посібник. К. : Либідь, 2002. 560 с.

Додаткові:

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. К. : Академвидав, 2012. 256 с.

2. Галаган В. Я. Основи психології і педагогіки : навч. посіб. / В.Я. Галаган, В. Ф. Орлов, В. В. Ягупов ; за заг. ред. В. В. Ягупова ; Київ. ун-т економіки і технології транспорту; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України. К. : КУЕТТ, 2005. 232 с.

3. Готовність дитини до школи / [упоряд. Л. Богуславська, С. Гончаренко, Л.Кондратенко ; за заг. ред. С. Максименка, О. Главник]. К. : Главник. 2004. 112 с.

4. Дьоміна Г.А. Вікова та педагогічна психологія: Методичні рекомендації для практичних занять, самостійної роботи та модульного контролю знань студентів. 2-е вид., випр. і доп. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 56 с.

5. Максименко С. Д. Основи генетичної психології: Навчальний посібник. - К.: НПЦ «Перспектива», 1998. 220 с.

6. Максименко С. Д. Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід : монографія. К. : Слово, 2013. 592 с.

7. Методи психодіагностики підлітків / За ред. О. Д. Кравченко, В.Ф. Моргуна. Полтава, 1995. 124 с.

8. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. К, 1989. 48 с.

9. Пустовіт Г. П. Методи навчання і виховання як дидактична категорія в історико-педагогічному контексті. *Вересень. МОІППО*. 2011. № 1 2 (54-55). С. 17-29.

10. Сисоєва С. О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання. *Гуманітарні науки*. 2001. № 1. С. 110-118.